

Kaňáková Hladíková, Ludmila

Posteneolitická štípaná industrie v moravské archeologii

In: Kaňáková Hladíková, Ludmila. *Posteneolitická štípaná industrie na Moravě*. Měřínský, Zdeněk (editor); Klápště, Jan (editor). 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2013, pp. 6

ISBN 978-80-210-6421-8

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/129701>

Access Date: 12. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

1. VÝBĚROVÉ DĚJINY BĀDÁNÍ

1.1. Posteneolitická štípaná industrie v moravské archeologii

Podrobné přehledy dosud zkoumaných lokalit jsou součástí publikovaných prací Martina Olivy (*Oliva – Neruda – Přichystal 1999; Oliva 2003*, 19–35 aj.) nebo Jerzyho Kopacze (*Kopacz – Šebela 2006*, 13–14). Ve skutečnosti jsou dějiny studia štípané industrie mladšího pravěku v našem prostředí velmi krátké a začínají až roku 1993, kdy Martin Oliva objevil exploatační region v Krumlovském lese. Naprostá většina publikovaných nálezů posteneolitického období se týká pouze industrií ze starší doby bronzové. Zmínky o mladších souborech jsou výjimečné (*Měřinský 1985*, 45–47).

Badatelé, kteří se zabývali sběry nebo exkavacemi na sídlištech a pohřebištích z tohoto období, věnovali po celé 19. a 20. století štípané industrii minimální pozornost. Tehdy nikdo nepředpokládal významnější uplatnění štípané industrie v „době kovů“, a proto byla často vyřazována nebo skartována jako intruze (*Oliva 2003*, 23), zvláště u sídlištních nálezů. Pokud byla štípaná industrie ponechána v inventářích, nebyla často ani zaznamenána v nálezových okolnostech a blíže dokumentována její poloha v hrobech a objektech. Jako první z respektovaných badatelů upozornil na stabilní autentický výskyt štípané industrie v inventářích starší doby bronzové Karel Tihelka (*Tihelka 1953*). Jeho systematický výzkum únětických pohřebišť mu umožnil uvědomit si, že výskyt štípané industrie není náhodný, že se opakují určité typy a že i surovinově jsou soubory navzájem srovnatelné, což přirozeně badatel, který se s podobnou situací setkal jen jednou nebo jen na polykulturním sídlišti, nemohl posoudit. Také další badatelé, kteří se zasloužili o poznání posteneolitické štípané industrie, se systematicky věnovali sídlišťům (Ondráček, Rakovská/Stuchlíková) a pohřebišťům (Stuchlík, Podborský) únětické a věteřovské kultury. Tito badatelé se sice štípanou industrií nezabývali, nicméně zachycovali přesné nálezové okolnosti a nezářídka postupovali získané kolekce alespoň zběžnému posouzení (*Oliva 1996 – Moravská Nová Ves-Hrušky*).

V 80. a 90. letech 20. století proběhl systematický výzkum na návrší Blučina-Cezavy. Jeho výsledky prokázaly významné přežívání fenoménu štípané industrie v nadstavbových souvislostech. Vyhodnocení výzkumu trvá dodnes. Malou část inventáře analyzoval a publikoval Martin Oliva (*Oliva – Neruda – Přichystal 1999; Oliva 2003*) jako srovnávací materiál k výsledkům svého průzkumu a výzkumu exploatačního regionu Krumlovský les. Významové aspekty specifických nálezových okolností a štípané industrie shrnul také vedoucí blučinského výzkumu M. Salaš (*Salaš 2007*, 27–34). Téměř kompletní soubor z Blučiny-Cezav byl poskytnut k analýze v rámci předkládané práce. Výzkum Martina Olivy v Krumlovském lese trvá od roku 1994 dodnes a jeho výsledky jsou promptně publikovány.

V průběhu 90. let 20. století se etabloval mezinárodní výzkumný tým Jerzyho Kopacze z Institutu Archeologii i Etnologii PAN v Krakově a Lubomíra Šebely z AÚ AV Brno. Kopacz na základě svých předchozích studií industrií závěru eneolitu a počátku doby bronzové přistoupil k analýze vybraných souborů industrie kultury se šňurovou keramikou (*Kopacz – Šebela 1992*), protoúnětické kultury (*Kopacz – Šebela 1998*) a kultury zvoncovitých pohárů (*Kopacz – Šebela – Přichystal 2005; Kopacz – Přichystal – Šebela 2009*). Roku 2006 publikoval i podobně výběrovou studii o inventářích únětické a věteřovské kultury (*Kopacz – Šebela 2006*). Jakkoli je nadregionální přehled vítaným zdrojem informací, autor se neubrání jistým násilným interpretacím, které mají zasadit zjištěná fakta do již předem definovaného rámce (*Kopacz – Šebela 2000a, b; Kopacz 2001*). Jednoznačným přínosem je však vyzdvižení přesvědčivých argumentů, které rehabilitují dosud poněkud opomíjený význam kultury zvoncovitých pohárů pro genezi starší doby bronzové na Moravě.

Na všechny soubory analyzované Martinem Olivou a Jerzym Kopaczem byla aplikována pouze morfotypologická metoda, s různými sledovanými body. Martin Oliva vzhledem k množství artefaktů v Krumlovském lese třídí soubory podle stadií těžby a věnuje se především analýze jader. U menších různorodých celků ze sídlišť a pohřebišť zohledňuje při publikaci určení suroviny a vzdálenost místa nálezů od jejich zdrojů. Jerzy Kopacz vzhledem k tomu, že pracuje s množstvím malých souborů jak z pohřebišť, tak ze sídlišť, využívá databáze. Sleduje zvláště aspekty, o nichž se domnívá, že souvisí s genetickým vlivem starších kultur ve střední Evropě. Patří k nim použití tříštitivé techniky, sledování techniky úderu a retuše, morfologické třídění projektilů, tzv. segmentů a bifaciálně retušovaných artefaktů. Pod vlivem studia pohárových kultur neakceptuje existenci srpů ve starší době bronzové a snaží se všechny artefakty tohoto morfotypu (pilky, srpy, nože) rozkládat do různých morfologických skupin podle tvaru. Díky spolupráci s Antonínem Přichyalem také zachycuje surovinová spektra souborů. Největší slabinou Kopaczových analýz je jen částečné poznání souborů z autopsie, jak autor sám uvádí v katalogích (*Kopacz – Šebela 2006* aj.). Naopak cenná je rešeršní část výše zmíněných monografií.

Sekundární pramenné zdroje uvádím ke každému souboru v přehledném katalogu. Považuji za zbytečné vkládat soupis nálezových zpráv, materiálů a publikovaných zpráv do vlastního textu práce, protože jde většinou jen o konstatování nálezů štípané industrie, která nijak nepřispívají k jejímu zhodnocení. Nejde o prameny zaměřené na studium štípané industrie jako takové, a proto je nadbytečné je uvádět v této kapitole. Podrobně jsou zdroje uvedeny také v pracích obou stěžejních autorů (*Oliva 2003*, průběžně v textu; *Kopacz – Šebela 2006*, 87–155).